

بررسی حقوق بیماران در فرایند جراحی در عرصه جهانی و تبیین جایگاه پژوهشگران ایرانی در این عرصه

پرویز پادمهر،* ناصر صادقیان،** دکتر رحیم علیجانی***

چکیده

زمینه و هدف: در چند سال اخیر تولیدات علمی مرتبط با حقوق بیماران بخصوص در جراحی افزایش بسیار خوبی نسبت به گذشته داشته است. در این راستا هدف این پژوهش نیز بررسی تولیدات علمی حقوق بیماران مرتبط با حوزه جراحی در عرصه جهانی می‌باشد که مورد بررسی قرار گرفت.

مواد و روش‌ها: روش این پژوهش علمی سنجی می‌باشد که با استفاده از داده‌های پایگاه اطلاعاتی آ. اس. آی و موتور تحلیل تعبیه شده بر روی آن انجام شد همچنین از نرم افزار اکسل جهت ترسیم جداول نیز استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد که کشورهای آمریکا، آلمان و انگلستان به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم تولید علم در این زمینه می‌باشند. همچنین بیشترین تولیدات علمی در این زمینه متعلق به دانشگاه ساتوپائولو که در رتبه اول نیز قرار دارد. دانشگاه‌های آنکارا، هاروارد و اسلو هر کدام با 6 مدرک هر سه در جایگاه دوم قرار می‌گیرند.

نتیجه‌گیری: سیر رشد تولیدات علمی در این زمینه در عرصه جهانی نسبت به قبل افزایش نسبتاً خوبی داشته است و ایران نیز در جایگاه یازدهم قرار دارد. ولی از نظر کمیت، تولیدات علمی در این حوزه چشمگیر نیست و باید علاوه بر کیفیت و عملیاتی بودن آنها، به کمیت و پژوهش‌های متعدد که بتوان از آن نتایج خوبی جهت تصمیم سازان استخراج نمود نیز پرداخت. بنابراین پژوهشگران این حوزه باید تلاش خود را در این راستا دوچندان نمایند.

واژه‌های کلیدی: تولیدات علمی، حقوق بیماران، حوزه جراحی، عرصه جهانی

نویسنده پاسخگو: دکتر رحیم علیجانی

تلفن: 07136303032

E-mail: alijanir@pnu.ac.ir

* مربی گروه حقوق، دانشگاه پیام نور

** مربی گروه الهیات، دانشگاه پیام نور

*** استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور

تاریخ وصول: 1397/03/06

تاریخ پذیرش: 1397/07/17

زمینه و هدف

توجه به «حقوق بیمار» در رشته‌ها و گرایش‌های گروه پزشکی، سابقه دیرینه‌ای دارد. تداوم توجه به این پدیده، در متون و تحقیقات علوم پزشکی خصوصاً در طی چند دهه اخیر گسترش بیش‌تری یافته و مباحث زیادی را در مورد مراقبت‌های بهداشتی به خود اختصاص داده است.

شاید بتوان گروه بیماران را یکی از آسیب‌پذیرترین گروه‌های اجتماعی دانست. چرا که یک بیمار نه تنها از نظر فیزیکی توانایی‌های مربوط به دوران سلامتی خود را از دست می‌دهد، بلکه تحت فشارهای روانی، اجتماعی و اقتصادی خاص دوران بیماری نیز قرار می‌گیرد؛ لذا ضرورت اعتلای حقوق بیمار، یکی از اولویت‌های سیستم ارائه دهنده خدمات بهداشتی و یکی از شاخص‌های وضعیت بهداشتی در هر جامعه محسوب می‌شود. به عبارت دیگر حقوق بیمار را می‌توان یکی از محورهای اساسی در تعریف استانداردهای خدمات بالینی به شمار آورد. از سوی دیگر در سایه توجه روزافزون جوامع بین‌المللی به حقوق بشر، طی سال‌های اخیر مفهوم حقوق بیمار نیز بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است.¹

به طوری که امروزه در سیستم سلامت بسیاری از کشورهای دنیا، برای بیماران حقوقی تعریف شده که رعایت و حمایت آن از سوی ارائه دهنده‌گان خدمات بهداشتی ضروری است. تعریف این حقوق برای بیماران وظایفی را برای ارائه دهنده‌گان خدمات الزام آوری می‌کند. به این ترتیب حقوق بیماران صرفاً وابسته به سلیقه و میل شخصی ارائه دهنده‌گان مراقبت و دستورالعمل‌ها و بخش نامه‌ها نبوده و سیستم‌های نظارت و ارزشیابی، اجرای بند بند این حقوق را به طور مداوم پایش می‌کنند.²

حقوق بیمار عبارت است از آن چیزهایی که برای بیمار بایسته و سزاوار است. سازمان جهانی بهداشت حقوق بیمار را شامل مجموعه‌ای از حقوق می‌داند که از افراد در سیستم ارائه خدمات بهداشتی داشته و ارائه دهنده‌گان خدمات سلام موظف به رعایت آن هستند.³

با این اوصاف، مطالعه حاضر با هدف بررسی پژوهش‌های انجام شده در زمینه حقوق بیماران در فرایند جراحی در عرصه جهانی صورت گرفته است.

با بررسی که صورت گرفت پژوهش‌های معدودی در این زمینه انجام شده است که در ذیل به صورت اختصار به برخی از آنها پرداخته می‌شود. پژوهشی به بررسی منشور حقوق

بیماران و مروری بر مطالعات انجام شده در ایران پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد که در مجموع 41 مورد مقاله فارسی و 5 مورد مقاله انگلیسی در این زمینه تولید شده است. سایر نتایج نشان داد است که سیر رشد مقالات حاکی از آن است که از سال 1378 توجه به این موضوع در بین محققان و صاحب‌نظران کشور ایران گسترش یافته و به تدریج مقالات انگلیسی ایرانی نیز در این زمینه نگارش و در مجلات خارجی منتشر شده‌اند.⁴

پژوهشی دیگر به بررسی آگاهی پزشکان و بیماران نسبت به حقوق بیمار و رعایت آن پرداختند که نتایج نشان داد که بیماران نسبت به حقوق خود آگاهی نداشته و نیازمند آموزش می‌باشند. با اینکه آگاهی پزشکان از حقوق بیمار در سطح عالی بود ولی کلاً در بیمارستان حقوق بیمار در سطح ضعیف رعایت می‌شود. ضرورت آشنا نمودن بیمار با حقوق خود و اصلاح و ارتقای شرایط رعایت حقوق بیمار در بیمارستان وجود دارد⁵ و پژوهشی دیگر منشور حقوق بیماران و راهکارهای ارتقای آن در ایران را مورد بررسی قرار داده است که نتایج آن نشان داد که منشور حقوق بیماران توسط وزارت بهداشت ترسیم شده است و منشور حقوق بیماران ایران ترجمه و برداشتی از منشورهای رایج دنیاست که اگر چه توسط گروهی از مسئولین که به نوعی دغدغه حقوق بیمار را در ذهن داشته‌اند تدوین شده است. اما از کاستی‌های آن در نظر نگرفتن دیدگاه خود افراد و گروه‌های درگیر از جمله بیماران، پرستاران و پزشکان می‌باشد.⁶

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه علم سنجی می‌باشد که با استفاده از داده‌های پایگاه اطلاعاتی آی. اس. آی انجام شد. روش جستجو بدین طریق بود که کلید واژه‌های انگلیسی Patients' Rights در گزینه Topic و گزینه Surgery نیز در گزینه حوزه‌های پژوهشی جستجو گردید همچنین بازه زمانی از سال 1900 الی 31 اگوست 2018 تنظیم گردید. بعد از آن در موتور تحلیل تعبیه شده بر روی پایگاه رفته و داده‌های بدست آمده تحلیل شدند. سپس داده‌های بدست آمده بر روی کامپیوتر شخصی ذخیره شد و بعد از آن وارد نرم افزار اکسل گردید و جداول مورد نظر ترسیم گردید که نتایج بدست آمده بر اساس آن جداول می‌باشد.

یافته‌ها

کدام دانشگاه‌ها یا سازمان‌ها بیشترین تولیدات علمی را در رابطه با حقوق بیماران در جراحی به خود اختصاص داده‌اند؟

طبق جدول شماره دو بیشترین تولیدات علمی در این زمینه متعلق به دانشگاه سائوپائولو با 8 مدرک معادل 1/401 می‌باشد. همچنین دانشگاه‌های آنکارا، هاروارد و اسلو هر کدام با 6 مدرک هر سه در جایگاه دوم قرار می‌گیرند.

جدول 2- دانشگاه‌ها یا سازمان‌های تولیدکننده علم پیرامون حقوق بیماران در جراحی

ردیف	نام دانشگاه‌ها یا مؤسسات	تعداد	درصد
1	UNIV SAO PAULO	8	1/401
2	ANKARA UNIV	6	1/051
3	HARVARD UNIV	6	1/051
4	UNIV OSLO	6	1/051
5	BOSTON UNIV	5	0/876
6	LONDON SCH HYG TROP MED	5	0/876
7	UNIV PENN	5	0/876
8	CATHOLIC UNIV LOUVAIN	4	/701
9	CHU NANCY	4	0/701
10	HACETTEPE UNIV	4	0/701
11	MARMARA UNIV	4	0/701
12	ULUDAG UNIV	4	0/701
13	UNIV AMSTERDAM	4	0/701
14	UNIV HAIFA	4	0/701
15	UNIV TURKU	4	0/701
16	UNIV VALPARAISO	4	0/701
17	WAYNE STATE UNIV	4	0/701
18	ACAD CTR DENT AMSTERDAM	3	0/525
19	BRIGHAM WOMENS HOSP	3	0/525
20	CHU LOUIS MOURIER	3	0/525

کدام کشورها بیشترین تولیدات علمی را در رابطه با حقوق بیماران در جراحی به خود اختصاص داده‌اند؟

طبق جدول شماره یک بیشترین تولیدات علمی در این زمینه متعلق به ایالات متحده آمریکا با 139 مدرک معادل 24/343 درصد می‌باشد. همچنین آلمان با 53 مدرک و انگلستان نیز با 46 مدرک به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار می‌گیرند. البته ممکن است این مدارک با سایر کشورها به صورت مشارکت علمی با پژوهشگران سایر کشورها تولید شده باشد.

جدول 1- کشورهای تولیدکننده علم پیرامون حقوق بیماران در جراحی

ردیف	نام کشورها	تعداد	درصد
1	ایالات متحده آمریکا	139	24/383
2	آلمان	53	9/282
3	انگلستان	46	8/056
4	ترکیه	40	7/005
5	فرانسه	32	5/604
6	هلند	23	4/028
7	برزیل	19	3/327
8	کانادا	18	3/152
9	استرالیا	17	2/977
10	بلژیک	16	2/802
11	ایران	16	2/802
12	اسپانیا	16	2/802
13	رومانی	15	2/627
14	رژیم اشغالگر قدس	12	2/102
15	نروژ	11	1/926
16	لهستان	10	1/751
17	شیلی	9	1/576
18	ایتالیا	9	1/576
19	یونان	8	1/401
20	اسکاتلند	8	1/401

کدام نویسندگان بیشترین تولیدات علمی را در رابطه با حقوق بیماران در جراحی به خود اختصاص داده‌اند؟
طبق جدول شماره 4 اریمال سی ال، گون تی، پاریس و سیربور هر چهار نفر هر کدام با 4 مدرک در جایگاه اول قرار گرفته‌اند، سایر افراد تا ردیف 18 هر کدام با سه مدرک همگی در جایگاه بعدی قرار می‌گیرند.

کدام حوزه‌های پزشکی بیشترین تولیدات علمی را در رابطه با حقوق بیماران در جراحی به خود اختصاص داده‌اند؟
طبق جدول شماره 3 بیشترین تولیدات علمی در این زمینه متعلق به حوزه پزشکی عمومی و داخلی با 89 مدرک معادل 15/587 درصد می‌باشد. همچنین حوزه علوم اجتماعی و موضوعات وابسته با 84 مدرک در جایگاه دوم و خدمات بهداشتی درمانی با 79 مدرک در جایگاه سوم قرار می‌گیرند.

جدول 3- حوزه‌های پزشکی برتر در تولید علم پیرامون حقوق بیماران در جراحی

ردیف	حوزه‌های مورد مطالعه	تعداد	درصد
1	GENERAL INTERNAL MEDICINE	89	15/587
2	SOCIAL SCIENCES OTHER TOPICS	84	14/711
3	HEALTH CARE SCIENCES SERVICES	79	13/835
4	PUBLIC ENVIRONMENTAL OCCUPATIONAL HEALTH	75	13/135
5	BIOMEDICAL SOCIAL SCIENCES	60	10/508
6	NURSING	52	9/107
7	MEDICAL ETHICS	43	7/531
8	PSYCHIATRY	41	7/18
9	GOVERNMENT LAW	26	4/553
10	SOCIAL ISSUES	26	4/553
11	PSYCHOLOGY	22	3/853
12	SURGERY	17	2/977
13	MEDICAL INFORMATICS	15	2/627
14	NEUROSCIENCES NEUROLOGY	15	2/627
15	PHARMACOLOGY PHARMACY	15	2/627
16	OBSTETRICS GYNECOLOGY	14	2/452
17	COMPUTER SCIENCE	13	2/277
18	SOCIAL WORK	11	1/926
19	EDUCATION EDUCATIONAL RESEARCH	10	1/751
20	LEGAL MEDICINE	10	1/751

جدول 4- نویسندگان برتر در زمینه تولید علم پیرامون حقوق بیماران در جراحی

ردیف	نویسندگان	تعداد	درصد
1	ERIMIA CL	4	0/701
2	T GUVEN	4	0/701
3	S PARIS	4	0/701
4	R SIRBU	4	0/701
5	ELD BARLEM	3	0/525
6	T BAYER	3	0/525
7	P BORRY	3	0/525
8	NO BUKEN	3	0/525
9	J COHEN	3	0/525
10	ML GROSS	3	0/525
11	J HUREAU	3	0/525
12	LUNARDI VL	3	0/525
13	MELTENDORF C	3	0/525
14	MELTENDORF G	3	0/525
15	NYS H	3	0/525
16	PARZELLER M	3	0/525
17	SERT G	3	0/525
18	SPICKHOFF A	3	0/525
19	ABMA TA	2	0/35
20	ALANAZI HO	2	0/35

بحث

نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان داد که به طور کلی 571 مدرک در این حوزه تولید شده است که در این میان کشورهای آمریکا، آلمان و انگلستان به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار می‌گیرند. همچنین کشور ایران نیز با 16 مدرک در رتبه یازدهم قرار دارد. با توجه به اهمیت

حقوق بیماران و آگاهی عمومی بیماران در سطح جهان و کشورمان با حقوق خود، جا دارد که پژوهشگران خصوصاً جراحان با نگاه و نظرات تخصصی خود پژوهش‌هایی در این زمینه انجام داده و در عرصه‌های جهانی نیز چاپ و منتشر نمایند. تا علاوه بر ارتقاء جایگاه خود و بیمار، هر دو بتوانند به حقوق خود دست یابند و علاوه بر آن در عرصه جهانی نیز جایگاه ایران را بهبود بخشند. همچنین با نگاهی به جدول کشورهای پرتولید در این زمینه می‌توان استنباط کرد که کشورهای صنعتی و پیشرفته در این زمینه نیز پیشتاز بوده و جهت رعایت حقوق بیماران نیز پژوهش‌های بیشتری نسبت به سایر کشورها انجام داده‌اند.

همچنین بیشترین تولیدات علمی در این زمینه متعلق به دانشگاه سائوپائولو که در رتبه اول نیز قرار دارد. دانشگاه‌های آنکارا، هاروارد و اسلو هر کدام با 6 مدرک هر سه در جایگاه دوم قرار می‌گیرند. با توجه به جایگاه یازدهم برای کشورمان ایران، جا دارد که مسئولین و دست‌اندرکاران با تمهیداتی مانند تصویب طرح‌های پژوهشی و در اختیار گذاشتن فرصت‌های مطالعاتی، پژوهش‌ها در این زمینه را نیز همگام با رشد فناوری‌ها به پیش ببرند تا دو طرف هم بیمار و هم دست‌اندرکاران حوزه درمان از پزشک گرفته تا پرستار و غیره همه از آن منتفع گردند و هر کس با حقوق خود آشنا شوند.

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که حوزه‌های معدودی، بیشترین تولیدات علمی این حوزه را به دوش کشیده‌اند. همچنین نویسندگان فعال و خاصی بیشترین تولیدات علمی این حوزه را به انجام رسانده‌اند. سیر رشد تولیدات علمی در این زمینه در عرصه جهانی نسبت به قبل افزایش نسبتاً خوبی داشته است و جایگاه ایران نیز که یازدهم می‌باشد مناسب می‌باشد ولی از نظر کمیت نیز این تولیدات چشمگیر نیست و باید علاوه بر کیفیت و عملیاتی بودن نیز به کمیت و پژوهش‌های متعدد که بتوان از آن نتایج خوبی جهت تصمیم‌سازان استخراج نمود را به انجام رساند. بنابراین پژوهشگران این حوزه باید تلاش خود را دوچندان نمایند.

Abstract**Reviewing Patients' Rights with Regard to the Position of Iranian Researchers in this Field in the Surgical Process***Padmehr P. A.M^{*}, Sadeghian N. A.M^{**}, Alijani R. PhD^{***}***(Received: 27 May 2018   Accepted: 9 Oct 2018)**

Introduction & Objective: In recent years, scientific publications related to the rights of patients, especially in surgery, have been greatly improved. In this regard, the aim of this study is to review the scientific production of patients' rights related to the field of surgery around the world.

Materials & Methods: This research is a scientific research that was carried out using ISI database and embedded analysis engine in it. Also, Excel software was used to draw tables.

Results: The findings of this study showed that the United States, Germany and the United Kingdom ranked first to third in this regard. Also, the largest scientific publications in this field belongs to the Sao Paulo University, which is ranked first. Ankara Univ, Harvard Univ and Univ Oslo each rank 6 with 6 degrees each.

Conclusions: The growth of scientific production in this field around the world is relatively good than before, and the position of Iran, which is eleventh, is appropriate, but in terms of quantity, these products are not impressive and should be in addition to quality and operationality. There are numerous queries and researches that can be used to make good decisions for decision-makers. Therefore, researchers in this field should double their efforts.

Key Words: *Scientific Productions, Patients' Rights, Surgery, Global Field*

* *Lecturer at Department of Law, Payame Noor University (PNU), P.O. Box, 19395-3697, Tehran, Iran*

** *Lecturer at Department of Theology, Payame Noor University (PNU), P.O. Box, 19395-3697, Tehran, Iran*

*** *Assistant Professor at Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University (PNU), P.O. Box, 19395-3697, Tehran, Iran*

References

1. Juodai Soodabeh, Hajibabai Fatemeh. Patients' Rights Charter: A Review of Studies in Iran. *Ethics and Medical History*. 1389, 3 (5 and 1): 33-23.
2. July, S, Nikbakht Nasrabadi, Parsa Yekta Z. *The Phenomenology of Patient Rights*. Tehran. Ph.D. Nursing Thesis. Tehran, Faculty of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences; 2007.
3. Chudin and. *Ethics in nursing*. Julian's translation, Nayeri's peasant Tehran: Mehraesh Publications, 2009.
4. Atashkhaneh M, Patient's Rights, Shiraz: Deputy of Social Security, Fars, 1380, 94-70.
5. Mossadegh Rad A M, Esna Ashari P. Patients and physicians' awareness of patients' rights and its implementation at Beheshti hospital in Isfahan. *Iranian Journal of Medical Education*. 2004; 4 (1): 45-54.
6. Joolae S. An overview on "Iranian patient's bill of rights" And some practical strategies for promoting patients' rights practice. *Medical Law Journal*. 2008; 2 (6): 163-188.